

روش فهم روان شناختی متون دینی

www.ketab.ir

عباس پسندیده

سرشناسه:	پسندیده، عباس، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	روش فهم روان شناختی متون دینی / عباس پسندیده؛ [برای] پژوهشکده اخلاق و روان شناسی اسلامی.
مشخصات نشر:	مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری:	۲۸۰ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۰۳۴۵-۶
وضعیت فهرست نویسی:	قیما.
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	روان شناسی اسلامی.
شناسه افزوده:	بنیاد پژوهشهای اسلامی.
شناسه افزوده:	پژوهشگاه قرآن و حدیث. پژوهشکده اخلاق و روان شناسی اسلامی.
رده دبیوی:	۴۸۵ / ۲۹۷.
رده کنگره:	۶۵ / ۲۲۲ BP.
مماره کتابشناسی ملی:	۵۸۲۴۶۴۰.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه قرآن و حدیث

بنیاد پژوهشهای اسلامی
آستان قدس رضوی

روش فهم روان شناختی متون دینی

عباس پسندیده

تهیه: پژوهشکده اخلاق و روان شناسی اسلامی

ویراستار: محمدرضا نجفی

حروف نگار: محمود رسولی

طراح جلد: نیما نقوی

چاپ اول: ۱۳۹۸ / ۲۰۰ نسخه، وزیری / بها: ۴۸۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۹۱۷۳۵

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۰۵۱-۳۲۲۳۰۸۰۳

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۹	 سخن ناشر
۱۱	 پیشگفتار
۱۳	 مقدمه نویسنده
۱۵	 نگاهی کلی به مباحث داب

بخش اول

فهم روان شناسی یک متن

۱۹	 فصل اول: مروری بر فهم عمومی متن
۱۹	 ۱. پیش نیاز فهم متن
۲۰	 الف) صحت استناد (اختصاصی حدیث)
۲۱	 ب) صحت متن
۲۳	 ۲. فهم مقصود و انواع آن
۲۴	 الف) روش و مراحل فهم مقصود مطابق
۲۵	 بحث اول: فهم مفردات متن
۲۸	 بحث دوم: فهم ترکیبات
۳۳	 ب) روش و مراحل فهم مقصود متمایز
۳۳	 بحث اول: قرینه لفظی پیوسته
۳۷	 بحث دوم: قرینه غیر کلامی پیوسته

۴۰	بحث سوم: قرینه ناپیوسته کلامی
۴۳	۳. فهم عالمان
۴۵	۴. دانش بشری
۵۰	۵. تشکیل خانواده حدیث
۵۶	خلاصه فصل
۵۹	فصل ۱۰م: کشف ابعاد روان‌شناختی متن
۵۹	مقدمه
۶۲	مراد از فهم روان‌شناختی
۶۶	مبنای فهم روان‌شناختی
۷۱	گونه‌های کلی متن
۷۵	روش و مراحل فهم روان‌شناختی
۷۶	مرحله اول: تجزیه و تحلیل متن
۷۶	راهکار اول: ساختارشناسی متن
۸۰	راهکار دوم: تحلیل داده‌های متن
۸۶	مرحله دوم: صورت‌بندی علمی یافته‌های متن
۸۹	مرحله سوم: تدوین نتایج و تشریح یافته‌ها
۸۹	راهکار اول: استفاده از اطلاعات مرحله اول و دوم
۹۰	راهکار دوم: تحلیل واژه‌ها و مؤلفه‌های مؤثر
۹۵	راهکار سوم: تدوین نتایج
۹۷	مرحله چهارم: امکان‌سنجی تعمیم یافته‌ها
۹۸	خلاصه فصل
۱۰۱	فصل سوم: انواع متون مسئله‌محور
۱۰۱	تنوع ساختار متن
۱۰۲	گونه‌های متون مسئله‌محور

۱۰۲	الف. الگوهای «موضوع-پیامدی»
۱۰۲	۱. الگوی «موضوع-پیامد» دنیوی
۱۰۸	۲. الگوی «موضوع-پیامد» اخروی
۱۱۲	ب. الگوهای تعلیلی
۱۱۳	۱. الگوی «تعلیل پسینی»
۱۲۱	۲. الگوی «تعلیل پیشینی»
۱۲۵	۳. الگوی «تعلیل طرفینی»
۱۲۹	ج. الگوهای انگیزشی
۱۲۹	۱. الگوی ترغیبی
۱۳۲	۲. الگوی ترهیبی
۱۳۵	خلاصه فصل
۱۳۶	فصل چهارم: انواع متون موضوع/نیازمحور
۱۳۶	گونه‌های متون موضوع/نیازمحور
۱۳۶	الف. الگوهای «موضوع صرف»
۱۳۷	۱. گونه توصیه‌ای
۱۴۱	۲. گونه توصیفی
۱۴۳	ب. الگوهای «تفسیری»
۱۴۴	ج. الگوهای «ترغیبی»
۱۴۵	۱. الگوی «کارکردی»
۱۴۷	۲. الگوی «پیامدی»
۱۵۵	د. الگوی «تعلیلی»
۱۵۶	۱. گونه توصیه‌ای
۱۵۹	۲. گونه توصیفی
۱۶۰	۳. گونه ترکیبی
۱۶۳	هـ. الگوهای «موقعیتی»

۱۶۴.....	۱. الگوی «تک موقعیتی»
۱۶۶.....	۲. الگوی «مقارن ناپیوسته»
۱۷۰.....	۳. الگوی «مقارن پیوسته»
۱۷۸.....	هوشمندی در معکوس سازی
۱۸۰.....	خلاصه فصل
۱۸۲.....	فصل پنجم: تبیین متن
۱۸۲.....	مراد رنبین
۱۸۴.....	اهمیت و ضرورت
۱۸۷.....	مراحل تبیین
۱۸۷.....	مرحله اول: تبیین ژلفه‌ها
۱۸۸.....	مرحله دوم: تریب ژلفه‌ها
۱۹۱.....	مرحله سوم: شناخت ویرژ ژلفه‌ها
۱۹۴.....	مرحله چهارم: بررسی چگونه ارتباط
۱۹۹.....	خلاصه فصل

بخش دوم

فهم تک موضوع با رویکرد روان‌شناختی

۲۰۳.....	فصل ششم: مفهوم شناسی
۲۰۳.....	انواع موضوع پژوهی
۲۰۳.....	پیش نیاز موضوع پژوهی روان‌شناختی
۲۰۴.....	۱. بررسی موضوع در روان‌شناسی
۲۱۲.....	۲. معادل‌یابی در ادبیات اسلامی
۲۱۵.....	۳. یافتن سرفصل‌های دینی
۲۱۶.....	مفهوم شناسی

۲۱۷	 ضرورت مفهوم شناسی
۲۲۰	 مراحل مفهوم شناسی
۲۲۰	 بحث نخست: فهم عمومی تک موضوع
۲۲۰	 مرحله نخست: واژه پژوهی
۲۲۹	 مرحله دوم: مفهوم پژوهی دینی
۲۵۲	 خلاصه فصل
۲۵۳	 فصل هفتم: فهم پیشرفته تک موضوع
۲۵۳	 بحث دوم: فهم پیشرفته تک موضوع
۲۵۴	 ۱. جمع آوری اطلاعات
۲۵۴	 اطلاعات موضوع شناسی
۲۵۵	 اطلاعات هستی شناسی
۲۵۵	 اطلاعات انسان شناختی
۲۵۷	 ۲. پردازش اطلاعات
۲۵۹	 مرحله نخست: واژه پژوهی حزم
۲۶۰	 مرحله دوم: مفهوم پژوهی دینی حزم
۲۶۴	 مرحله سوم: تحلیل مفهوم حزم
۲۷۲	 خلاصه فصل
۲۷۳	 کتابنامه

سخن ناشر

عن عبد السلام بن صالح الهروي قال: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرضا عليه السلام يقول: رَحِمَ اللَّهُ عَمَّا أَحَبَّ أُمَرَانَا. فَقُلْتُ لَهُ: وَكَيْفَ يُحْيِي أَمْرَكُمْ؟ قَالَ: يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يُعَلِّمُهَا النَّاسَ، فَإِنَّ النَّاسَ عِبَادُ مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَا تَتَّبِعُونَا^۱.

حمد و سپاس بی حد خداوند عز و دانا را سزد که غایت آفرینش انسان را معرفت و عبودیت ذات مقدس خود قرار داد و مود «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ»^۲. درود بر پیامبران الهی به ویژه حضرت خاتم النبیین حضرت محمد مصطفی ﷺ که با تزکیه و تعلیم کتاب و حکمت، زمینه ساز تحقق این هدف متعالی شدند و سلام بر امامان معصوم علیهم السلام، به خصوص عالم آل محمد ﷺ، حضرت امام علی بن موسی الرضا علیه السلام که ستارگان پر فروغ آسمان معرفت و عبودیت اند و راهنمایان بشر در راه استقیم معرفت و بندگی، و رحمت خدا بر عالمان و پژوهشگرانی که در طول تاریخ با تلاش و نشر علوم و معارف اسلامی به احیای امر امامت و ولایت پرداخته و مردم را با زیبایی های فرهنگ اصیل اهل بیت علیهم السلام آشنا ساخته اند.

بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی بر اساس نگاه ژرف تولیت فقید این

۱. عیون اخبار الرضا علیه السلام / ۳۰۷/۱: از امام رضا علیه السلام شنیدم که می فرمود: خدا رحمت کند کسی که امر ما را زنده کند. عرض کردم: امر شما را چگونه زنده کند؟ فرمود: علوم ما را فراگیرد و به مردم بیاموزد، که اگر مردم زیبایی های کلام ما را بدانند از ما پیروی خواهند کرد.

۲. ذاریات / ۵۶: «وَجَنِّ وَاَنْسَ رَاٰنِیَا فَرِیْدَمْ مَکْرَ بَرَاۤیَ اَنْکَهٗ مَرَا بَیْرَسْتَنْدَ».

استان ملک‌پاسبان در سال ۱۳۶۳ به دستور معظم له تأسیس شد و با الهام از منویات رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی ره و دیدگاه‌های حکیمانه خلف صالح ایشان، مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای مدظله‌العالی، و رهنمودهای تولیت معزز، با تشکیل گروه‌های پژوهشی و استفاده از نخبگان حوزه و دانشگاه، در راستای تأمین نیازهای فرهنگی جامعه و نظام اسلامی و نسل جوان و زائران بارگاه منور رضوی، به پژوهش و نشر علوم و معارف اسلامی نبوی و سیره اهل بیت عصمت علیهم‌السلام پرداخته و به فضل الهی به توفیقات ارزنده‌ای دست یافته است.

روان‌شناسی اسلامی، دانشی است که دست‌کم، یکی از منابع اصلی آن، قرآن و حدیث است. نام متن مقدس، روش‌شناسی خاص خود را می‌طلبد که در ادبیات دین به عنوان تفسیر قرآن، فقه الحدیث شناخته می‌شود. هدف روان‌شناسی اسلامی این است که براساس منابع اسلامی، رفتارها، انگیزه‌ها و فرایندهای روانی انسان را فهم و تبیین کند، نه این که مانند دانش‌های دیگر، رفتارها را مشخص سازد! دستیابی به این هدف با استفاده از منابع دینی، نیازمند روش خاص خود است. از این رو، هدف این کتاب ارائه روشی برای فهم متون دینی با رویکرد روان‌شناختی است. از یک منظر این نوع مباحث، دو لایه متفاوت دارد: یکی روش فهم عمیق متن دینی که در اثری مستقل به نام روش فهم متون دینی با رویکرد روان‌شناسی ارائه شده است؛ و دیگری فهم روان‌شناختی متون دینی که در این اثر عرضه می‌شود.

بنیاد پژوهش‌های اسلامی
آستان قدس رضوی